

Posudok oponenta dizertačnej práce Evy Složilovej
„Analýza procesu čtení v moderní spisovné arabštině v testových podmínkách“
predkladanéj v roku 2016 na Filozofickej fakulte UK (Ústav českého jazyka
a teorie komunikace)

Dizertačná práca Evy Složilovej sa zaoberá analýzou procesu čítania textov modernej spisovnej arabčiny (MSA) ako cudzieho jazyka v testových podmienkach. Skúma stratégie čítania, ktoré používajú úspešní i neúspešní študenti, pričom zaznamenáva ich myšlienkové pochody, keďže ako hlavnú metódu používa metódu tzv. myslenia nahlas.

Je všeobecne známe, že naučiť sa orientálny jazyk ako arabčina je neporovnateľne komplikovanejšie ako zvládnuť akéhokoľvek iného indoeurópskeho jazyka. Môže za to jej diglotický charakter ako aj povaha spoluhláskového písma. A tak sa študenti arabčiny po šiestich ba i ôsmich semestroch aktívneho štúdia neraz pozerajú na nevokalizované texty s frustráciou ako na namáhavé a únavné cvičenia neodmysliteľne prepojené so zdĺhavou prácou so slovníkmi. Preto považujem tému práce Evy Složilovej za zaujímavú a potrebnú (vzhľadom na pretrvávajúcu snahu zefektívniť proces vyučovania MSA) a domnievam sa, že nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike ide o prácu ojedinelého typu.

Predložená práca je teda aktuálna svojou témou, ktorú autorka uchopila metodologicky adekvátne a predstavuje zaujímavý prínos pre analytické rozpracovanie stratégií čítania textov MSA. Pozostáva z logicky konzistentných kapitol, ktoré postupujú od teoretických otázok metodológie a testovania smerom k praktickej časti zameranej na analýzu testovania procesu čítania. Dielo dopĺňa rozsiahla dokumentácia vo forme desiatich príloh. Na záver je zaradená bohatá bibliografia použitých prameňov (s. 98–109), ktorá by už sama o sebe mohla slúžiť ako sonda do predmetnej problematiky. Tu je na mieste skonštatovať, že autorka v celej práci pracuje s literatúrou náležite a prehľadne.

Práca je napísaná kultivovaným jazykom bez zásadnejších gramatických nedostatkov, pričom si autorka zvolila zrozumiteľný systém prepisu arabčiny do latinky. Ani ku grafickej stránke práce nemám žiadne výhrady.

V teoretických častiach (kapitoly 2 a 3, s. 24–68) sa Eva Složilová venuje konceptuálnemu rámcu prebádanej problematiky. Obsiahlo pritom syntetizuje teoretické východiská vzťahujúce sa na proces čítania (2.1.), metódu hlasného premýšľania a spôsoby testovania znalostí cudzích jazykov (2.2 a 2.3). Tu ma zarazili údaje citované podľa H. Broscha, že „v roce 2001 obor arabský jazyk a literatura na amerických univerzitách absolvovalo jenom 9 studentů, v období let 2002–2006 došlo ke ztrojnásobení počtu studujících a mezi lety 2006–2009 narostl tento indikátor o 43 % (Brosh, 2013, s. 27). V absolutních číslech se jednalo o nárůst z 10 584 v roce 2002 na 23 974 v roce 2006 a na 35 083 v roce 2009.“ (s. 46). Sú tie údaje hodnoverné? Rozumiem tomu dobre tak, že v 2001 bol celkový počet absolventov odboru v USA iba 9 a v roku 2002 už dosahoval počet študujúcich 10584...(?)

Praktická časť práce (s. 52–97) založená na zbere a vyhodnocovaní dát je zameraná na testovanie čítania troch skupín účastníkov, pričom sa autorka snaží nájsť odpovede na základné otázky aké stratégie používajú ne/úspešní študenti pri hlasnom a tichom čítaní nevokalizovaných arabských textov. Pozostáva z objasnenia metodológie tohto procesu a z analýzy vyzbieraných dát, pričom tu nachádzame samostatnú kapitolu venovanú validite výskumu (7. kapitola, s. 89–92). Metodológiu zberu dát považujem za koherentnú a zostavené testy za primerané úrovni študentov. Ďalej sa nazdávam, že analytické postupy Dr. Složilovej sú odôvodnené a solídne prevedené.

Práca je doplnená až desiatimi prílohami, ktoré obsahujú popisy úrovni znalostí jazyka (ako SERRJ, ACTFL..), formálny súhlas účastníka s výskumom, stupnice sebahodnotenia i jednotlivé testy (texty s úlohami) s ich charakteristikami a vysvetleniami (prílohy č. 5, 6, 7). V prílohách ďalej nájdeme veľmi dôležité stručné profily jednotlivých účastníkov (príloha č. 9), analýzy výsledkov hlasného čítania (príloha č. 8) a vyhodnotenie stratégií úspešných a neúspešných čitateľov (príloha č. 10). Z výsledkov testov ma zaujalo najmä poodhalenie myšlienkových pochodov jednotlivých účastníkov a ich čitateľské stratégie, napr. skutočnosť, že sa niektorí (neúspešní) študenti do veľkej miery koncentrujú najmä na to, aby „zneli normálne“ a nie na samotný prečítaný obsah (napr. Lýdia, prílohy, s. 50), čo pripomína úsilie nepripraveného študenta „zamaskovať“ pred pedagógom svoje lajdáctvo.

K práci mám niekoľko poznámok, či skôr úvah, ku ktorým by som v rámci diskusie privítala autorkine reakcie: pri analýze a hodnotení výkonov by ma zaujímalo do akej miery brala do úvahy faktor stresu, keďže sama uvádza, že v druhej skupine testovaných študentov *„je prípadný kladný vzťah ke čtení nahlas podmíněný dobrou předchozí domácí přípravou, v opačném případě je spojován se stresem“* (s. 75) a ten by mohol viesť k určitému „blokovaní“ študenta. Pri prvej skupine účastníkov pokladáme faktor stresu do veľkej miery za irelevantný, nakoľko išlo o študentov, ktorých Eva Složilová sama vyučovala, a tak nepredstavovala neznámu osobu; študenti tretej skupiny označili aktivitu za obľúbenú, takže aj tam, ak sa aj stres vyskytol, tak zrejme v zníženej miere (s. 75). Možno by bolo treba zväžiť aj skutočnosť, či účastníci absolvovali zahraničný pobyt, ktorý okrem iného výrazne dopomáha ku strate „fóbie“ z nevokalizovaných textov. Podobne priradenie textov k úrovniam A2 - B1 / B2 SERRJ môže byť skresľujúce vzhľadom na povahu arabského jazyka (viď charakteristika jednotlivých úrovní, príloha č. 1), keďže aj študovaní Arabi neprečítajú neznámy text z rôznych dôvodov bezchybne a zvyknú sa v texte opravovať a vracat', vzhľadom na to, že im viac lingvistických informácií umožňuje ho lepšie „dešifrovať“ (viď Mughazy, Mustafa: Reading without ambiguity...al-'Arabiyya, vol. 38-39, 2005/2006, s. 57–74). Ale toto konštatuje aj sama autorka, keď hovorí, že *„vztahovat test ze čtení k SERRJ v současné době není záležitost příliš praktická“* (s. 50).

Z práce je zřejmé, že autorka má viacročné skúsenosti s vyučovaním modernej spisovnej arabčiny. Zaujímalo by ma, či jej výsledky tejto práce už pomohli obohatiť či zdynamizovať spôsob vyučovania a zdokonaliť čitateľskú intuíciu svojich študentov, tak veľmi potrebnú pre osvojenie si správnych stratégií čítania nevokalizovaných textov MSA.

Záver: Posudzovaná dizertačná práca Evy Složilovej spĺňa kritériá kladené na dizertačnú prácu a svedčí o autorkinej dobrej schopnosti samostatne formulovať vedecký problém a hľadať adekvátne riešenia. Predstavuje zaujímavý prínos k zdokonaľovaniu procesu vyučovania modernej spisovnej arabčiny a na základe vyššie uvedeného odporúčam prácu prijať k obhajobe a predbežne ju klasifikujem ako prospela.